

Zeitschrift: Igl Ischi : organ della Romania (Societat de Students Romontschs)
Herausgeber: Romania (Societat de Students Romontschs)
Band: 77 (1992)
Heft: 4

Artikel: Resistenza alla forza electrica
Autor: Indergand, Elvana / Cathomen, Ursulina
DOI: <https://doi.org/10.5169/seals-881639>

Nutzungsbedingungen

Die ETH-Bibliothek ist die Anbieterin der digitalisierten Zeitschriften. Sie besitzt keine Urheberrechte an den Zeitschriften und ist nicht verantwortlich für deren Inhalte. Die Rechte liegen in der Regel bei den Herausgebern beziehungsweise den externen Rechteinhabern. [Siehe Rechtliche Hinweise.](#)

Conditions d'utilisation

L'ETH Library est le fournisseur des revues numérisées. Elle ne détient aucun droit d'auteur sur les revues et n'est pas responsable de leur contenu. En règle générale, les droits sont détenus par les éditeurs ou les détenteurs de droits externes. [Voir Informations légales.](#)

Terms of use

The ETH Library is the provider of the digitised journals. It does not own any copyrights to the journals and is not responsible for their content. The rights usually lie with the publishers or the external rights holders. [See Legal notice.](#)

Download PDF: 08.02.2025

ETH-Bibliothek Zürich, E-Periodica, <https://www.e-periodica.ch>

Resistenza alla forza elettrica



Elvana Indergand

Energia ei la devisa da nies temps. Senza ella semuentass nuot pli. Alla midada dil tschentaner significava producir energia aunc d'explotar cotgla, pinar lenna, far ir ina roda mulin. Suenter ein las turbinas vegnidas. Las ovras hydraulicas ed ils lags artificiala ein naschi. Rempars ein carschi encunter tschiel. Ils tscheins d'aua culavan amunt ed entgins vitgs ein daventai beinstonts. Il Grischun ha entschiet sia carriera sco casti d'aua. E pli tard? Denter la construcziun dalla Grande Dixence e la mort imminente dalla Val Madris ein las ovras nuclearas vegnidas inventadas. In lag artificial da pli baul ed in niev dad oz ein buca pli identics. Il senn dil lag artificial ei vegnius midaus; il lag modern d'accumulaziun a pumpa maglia terren pil daner. E la resistenza alla forza elettrica ha entschiet.

Nus tuts e tuttas desidererein da turnar a nossas ragischs. Quei ei profundamein human. Ina natira destruida san ins denton buca refer. Vuler metter la brama pigl origin e l'expansiun dall'energia sil medem pantun para dad esser la quadratura dil cerchel. D'ina vart l'electricidad, da l'otra vart la natira. L'energia e la nostalgia stattan en cuntradicziun. Ei va per daners.

La producziun d'energia cun aua

Dapresent dat ei circa trenta projects per implonts electrica en nies cantun. In dils pli gronds, Glion II dallas Ovras electricas dalla Svizra orientala SA (NOK) ei prest finius. Il project dallas Ovras electricas d'Engiadina SA (OEE) per surbaghegiar igl En ei en construcziun. Enqual auter ei vegnius spostaus u mess en truchet; ins spetga sin megliers temps, sin cura che la resistenza da ecologists, uniuns da pesca ed organisaziuns per la protecziun digl ambient entscheiva a tschessar.

Robert Meier, directur dallas OEE davart ils projects en truchet: «Renunziau

vegn ei mai, ins sa gie buca tgei che nus stuein tut far en 20 onns». Il medem ha era Claudio Casanova, directur dallas Ovras electricas Sernf-Niedererbach SA, exprimiu suenter che las votantas ed ils votants da Val han detg na al lag d'accumulaziun a pumpa planisau sin l'alp Lampertsch davos il lag da Zervreila.

Il cantun Grischun producescha mintg'onn 7-7,5 mia. uras kilowat forza electrica cun ovras hidraulicas. Da quella electricitad vegnan 6 entochen 6,2 mia. KWh exportadas egl'exteriur ed en auters cantuns. Dall'entira producziun svizra van varga 8 mia. KWh sur ils cunfins. (Total dalla forza hidraulica producida en Svizra: varga 30 mia. KWh.)

La praula dalla munconza da forza electrica

1990 ei l'iniziativa encunter las ovras nuclearas vegnida terrada. Il suveran ei vegnius tementaus d'ina campagna massiva che ha admoniu ch'ins reducessi la producziun d'energia per tochen a 40%. Ils iniziants han stuiu secuntentar cul gie a l'iniziativa per in moratori e cun la lescha d'energia. L'iniziativa per in moratori pretenda ch'ei astgi vegnir baghegiu neginas ovras atomaras per 10 onns; la lescha d'energia prescriba denter auter ch'ei seigi da promover las energias regenerablas.

Nus scrivin ussa gia 1993. En 7 onns ein ils 10 onns da ponderaziun spirai. La tactica dalla Confederaziun dat da patertgar, sch'ins considerescha la decisiun dil pievel. Enstagl d'impunder tuttas forzas e finanzas per energias regenerablas, vegn ei retardau e targlinau. Il cuors dad Ogi da far cuer ovs cun pauca energia muossa la tactica. Concret: la reducziun dallas contribuziuns federalas - ina mesira che vegn prida per sanar las finanzas a Berna - tucca igl'empren la scolaziun, la cultura e las energias alternativas. Tut ils projects fotovoltaics planisai, ch'ei vegni promovì cun grondas investiziuns dall'industria e dil commerci suenter la votaziun, stattan ussa sin ballontscha pervia dallas subvenziuns malguessas.

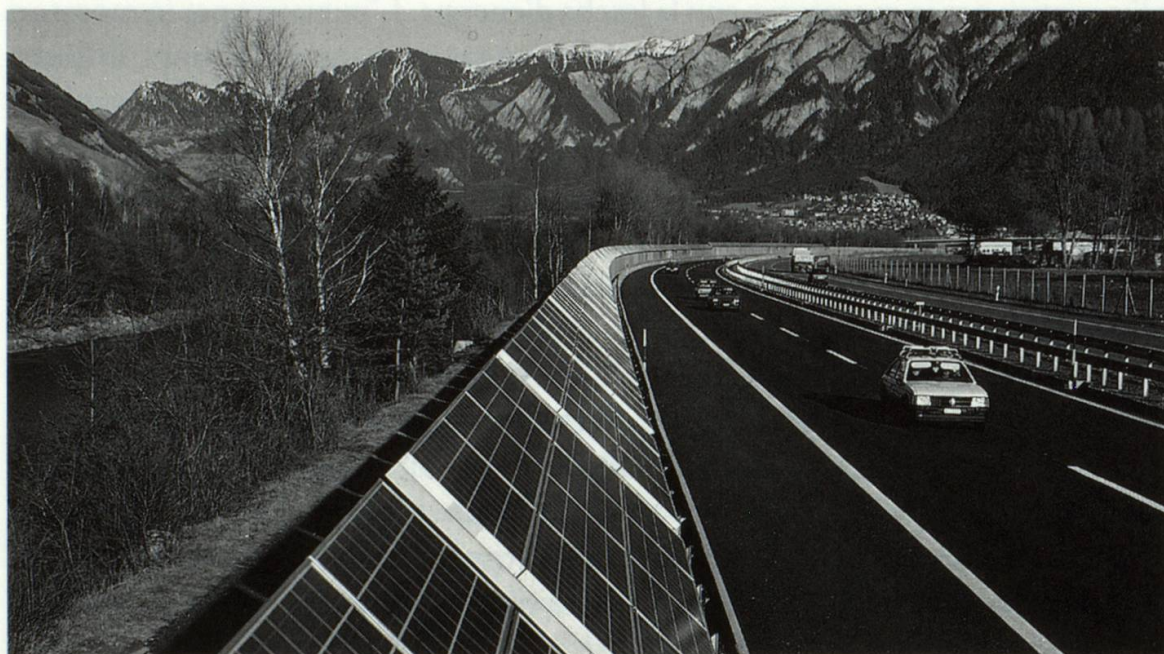
Lein clamar en memoria il project dallas Ovras electricas dil marcau da Turitg (EWZ) si Planiras. Encunter quei project eis ei vegniu fatg opposiziun per quei che quel ruini memia bia terren. (Solar 92 ed Energia 2000 vulan buca tartignar niev terren per gudignar energia, mobein trer a nez ils edificis existents.) Igl'EWZ ei pia seretratgs per realisar quei project sin ses agens stabiliments ed il marcau ha approbau in credit da 8,5 milliuns francs. Il mars 1992 ha il cusseglier dil marcau, Jürg Kaufmann, proponiu da strihar ual quei credit, cul motiv da vuler spargnar. (Kaufmann ei president dil cussegl d'administraziun digl'EWZ).

Tuccai dallas mesiras da spargn dalla Confederaziun ein ulteriurs projects gronds, sco Mont Soleil el Giura ed igl'implont da 100 kW per liung dalla A9. Ina tactica per entardar en favur dall'ovra nucleara da Graben? Signur Ogi ha gie detg ch'el vegli buca renunziar a quella, cura che cusseglier naziunal Blocher ha mess en rocla la historia da Kaiseraugst.

La schanza

E puspei ha la Svizra giu la schanza da far enzatgei per la natira ed encunter ils daners. Ei mava per la nova lescha per la protecziun dallas auas e l'iniziativa per la protecziun dallas auas. Il termin: ils 17 da matg 1992. Cun quei instrument vess ins saviu salvar nossas valladas muntagnardas periclitadas ed il pli davos da 10 flums. Ulteriurs lags d'accumulaziun a pompa ed ovras electricas fluvialas fussen buca pli stadas pusseivlas. Denton, puspei ei vegniu cumbattiu cun la medema tactica. Verbalmein han ins demontau las besclas da contact alla glied e priu naven il plaz da lavur. - La lescha ei vegnida approvada, l'iniziativa refusada.

Il rapport EGES dalla grupp d'experts per scenaris d'energia cumprova enzatgei auter: En siu referat alla conferenza da pressa dils 21.2.92 ha Conrad U. Brunner, president dalla Fundaziun svizra d'energia, fatg il quen: Il program «energia 2000» sa vegnir ademplier; culs implonts existents eis ei pusseivel d'augmentar la produenziun per 5%. Entochen igl onn 2025 vegnin nus denton ad



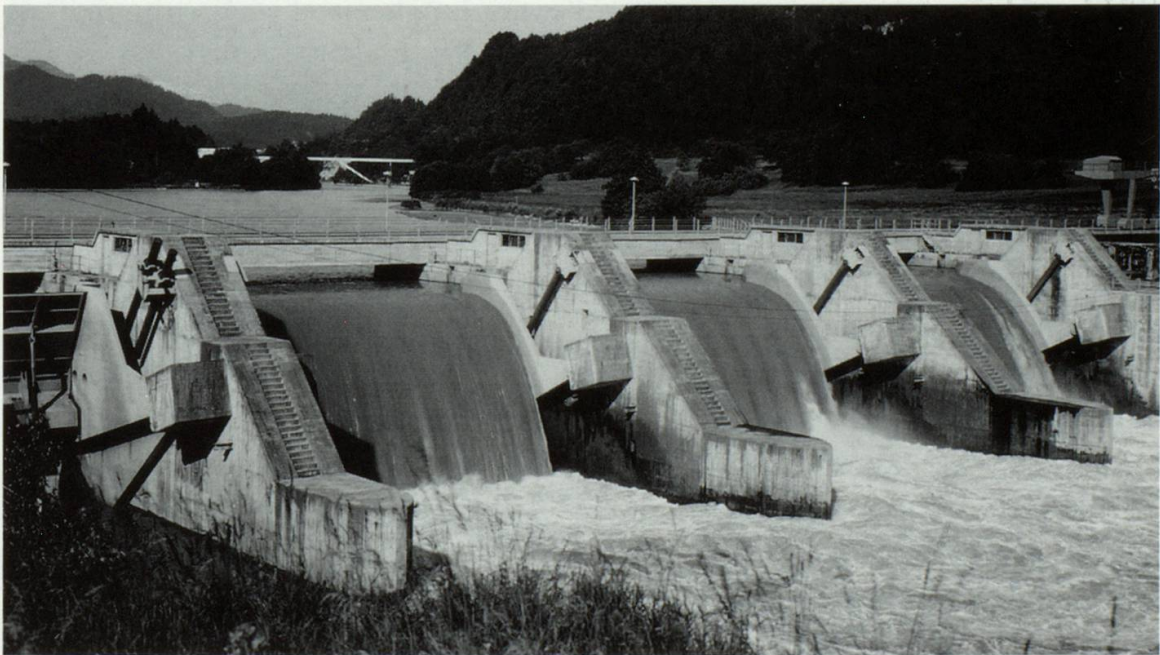
haver ina sminuaziun dalla produenziun da 5%, surtut en consequenza digl augment dallas auas restontas. Il medem mument denton san ins producir 32% forza electrica cun implonts fotovoltaics, collecturs solars termics e cun la calira dalla tiara. In cumbat electoral nundetg criu - la lobby dall'industria d'electricitad ha giugau cun cefras e creau el pievel in embrugl smisereivel - ch'ha provocau in na a l'iniziativa.

La forza electrica schigenta ils flums

«Igl ei tschun avon las dudisch pil Rein dapi che Glion I ei vegnius colligiaus cun la reit, e prest vegn ei ad esser tschun vargau las dudisch», ha il pescador N. da Glion sevilau cura ch'ina grupp d'ecologists ha realisau il november 1989 in

requiem cun flurs per metter en bara 12 kilometers dil Rein anteriur, da Tavanasa tochen a Rueun (Glion I).

Tschallats d'aua provocai cun fermar l'aua e lu schar scular anetgamein quella, fan bia donns. Las islas svaneschan sch'il nivel dall'aua vegn reducius per duas tiarzas. Per pèschs, animalets dall'aua, utschals dall'aua, amfibis e specias da plontas raras pigiureschan las cundiziuns da viver tochen che quellas daventan nunsupportablas ed els svaneschan ni mieran. Las ovras electricas d'Engiadina sefetan denton sin lur dretgs acquistai cun ina concessiun dils onns tschunconta. Flums che cuoran buca pli, perquei ch'els ein daventai pultauns, san buca pli ademplir lur funcziun sco aveinas vitalas dalla cuntrada. Il carstgaun hodiern che brama per la natira intacta senuspescha denton da veser il connex denter siu sedepurtar sco consument e las nauschas consequenzas per nossas auas caschunas dalla «maschina dalla civilisaziun». L'aua sauna vegn cargada cun adina dapli auas piarsas, chemicalias e metals grevs, e quei sin in quantum dad aua restonta che sesminuescha constantamein. Ponderesch'ins empau, ston ins trer a strada ils donns che quei caschuna per las reservas d'aua sutterrana ni d'aua da beiber. In exempel: la canalisaziun dil Rein e l'exploaziun da 13 milliuns m³ gera ord il vau denter Landquart e Rüti SG ha giu per consequenza che la planira da Balzers FL, la quala era surtratga d'ina reit naturala d'uals e da canals da schuar e che possedeve ina reha flora e fauna, ei schigientada sin ina lunghezia da 8 km. Las pumpas d'aua sutterrana che furnevan 60% dall'aua da beiber per il Principadi dil Liechtenstein han stuiu vegnir sbassadas, perquei ch'il nivel d'aua ei svanius. La consequenza: ina mendra qualidad d'aua da beiber. Christian Morgenstern ha cantau gia els schinumnai buns temps la canzun dil Rein, cura ch'ils scaruns han calau da vegnir tochen a Sumvitg:



Der Salm

*Ein Rheinsalm schwamm den Rhein
bis in die Schweiz hinein.*

*Und sprang den Oberlauf
von Fall zu Fall hinauf.*

*Er war schon weissgottwo,
doch eines Tages - oh! -*

*da kam er an ein Wehr:
das mass zwölf Fuss und mehr!*

*Zehn Fuss - die sprang er gut!
Doch hier zerbrach sein Mut.*

*Drei Wochen stand der Salm
am Fuss der Wasser-Alm.*

*Und kehrte schliesslich stumm
nach Deutsch- und Holland um.*

**«Il carstgaun construescha aschi ditg ch'el sa»,
Jürg Kaufmann, EWZ, 1987**

Tgi ch'ha enzacu inagada resentiu il silenzi e la quietezia fenomenala ellas islas dalla Donau, quel sa tgei che nus havein da piarder per amur dils raps. Ei va gie buca per proveder la tiara. Ei va per raps. Gnanc in dils flums principals dil Grischun, e dallas Alps insumma, ei oz aunc sin l'entira lunghezia el stadi natural. Tuts vegnan fermai en media mintga 20 km.

Acutal: il Rein el cantun Sogn Gagl ed el Principadi dil Liechtenstein duei survegnir 5 scalems da fermada sin ina lunghezia da mo 27 km. Il patrun da quella construcziun ein las OE dil Liechtenstein. Encunter quei project eis ei vegniu inoltrau da quei da 1000 recuors. E malgrad tut: ina conferenza da pressa dil fevrer 1992, organisada dils patrums, ha idealisau il project: quel cunfetschi en tuts graus allas pretensiuns dalla protecziun digl ambient, gie el enriheschi schizun la cuntrada. La realitad ei denton che 90% dils bauns da gera vegnessen inundai ed ina quarta da tuttas specias d'utschals svaness consequentamein. Era cheu vegn l'opposiziun dils ecologists ridiculisada e bagatellisada sco finamira propria.

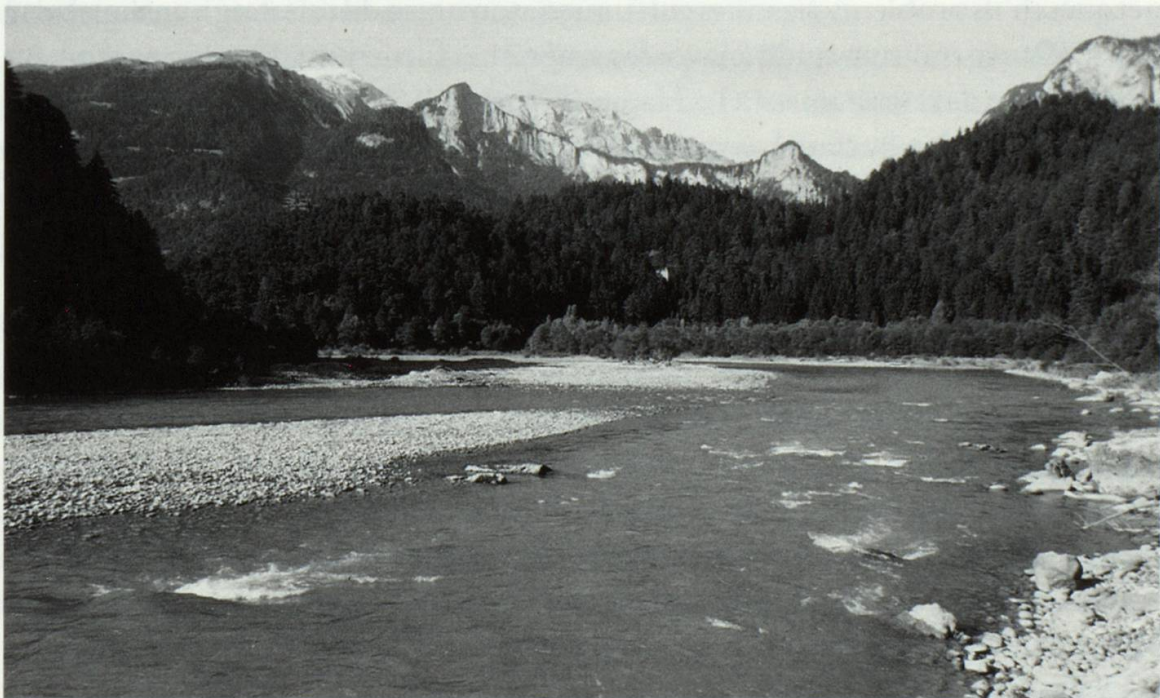
Il fevrer 1993, pia exactamein in onn pli tard, s'exprima la Regenza songagliesa denton a moda negativa enviars quei project. Cunquei ch'igl examen ecologic sclauda buca in'influenza negativa sin l'aua sutterana, drezza la Regenza songagliesa il giavisch a Berna da refusar la lubientscha per construir quell'ovra.

Il Rein denter La Punt e Landquart

Buca meins che 3 societads sestrain per la favur dils presidents communal. Igl EWZ ha pil mument mess en truchet siu project semeglionts alla Patvag. L'Elektrowatt e las Ovras electricas grischunas offereschun tschun gadas dapli che anteriuramein. Il favorit ei denton la Patvag da Christoph Blocher dallas Ovras da Domat. In project senza macla, sco ins sa leger, strusch in edificci ei da veser. L'aua necessaria vegn sviada en ina gallaria da pressiun sut il Calanda ora a Mastrils. Schizun ina scala da pèschs ei prevedida. Mo deplorablamein ei il scarun gia seretratgs avon biars onns en Tiaratudestga, ed era leu eis el denton morts ora. Las consequenzas da quei project: las grondiusas islas da Mastrils van empaglia, ina cuntrada da bellezza singulara. Duas tiarzas dalla quantidad d'aua mauncan. Mo cun l'aua restonta sa negin subsister. Il medem vala per la regiun «Lischana Suronnas» sper igl En. In tschunavel dall'isla vegn a svanir sper Scuol el lag da fermada. Las OEE vulan prestar in remplazzament real, sco quei ch'ei s'auda pigl uaul en Svizra. Mo: replontaziuns dad islas? Nua pomai?

Il medem vala per l'antieriura plazza da giugar da mes affons: las islas dil Glogn, sch'il mir da fermada Val Mulin sper Lumbrein vegn baghegius. Il menader dil project, Rinaldo Caduff, lauda il bellezza lag da fermada ella cuntrada sper Surin sco in grondius eveniment pils pescadurs. Mo il Cussegl federal ha buca approbau la damonda da runcar. Las Ovras electricas dalla Surselva SA han recurriu sinquei alla dertgira federala nua che la caussa ei aunc pendent.

Per finir aunc in exempel positiv: las islas sper La Punt (Reichenau = reiche Au). Leu han ils ecologists giu success. La N13 ei vegnida menada tras in tunnel, aschia che la cuntrada fluviala ha saviu vegnir salvada cun tut sias bellezias.



L'allianza d'electricitad europea ed il Grischun

«Ei va per daners e fatschentas. Buca per sentiments ni per proveder la tiara.» Aunc inagada in citat suarau digl anteriur cusseglier dil marcau da Turitg, Jürg Kaufmann. Per dir ch'el conceda! Quei che sgarguglia oz aunc libramein denter tschaffada e turbinas ei l'aua restonta. Entras il squetsch da l'energia nucleara vegn il viv commerci d'electricitad cun l'Europa promovius: la Svizra ha contracts da furniziun cun la Frontscha ch'ei seconcentrada entiramein sin la forza nucleara e che producescha quantitads d'energia immensas e constantas (da di e da notg tuttina bia forza electrica). Per ina cagna da 2 raps il KWh, pia lunsch sut il prezi da produenziun da circa 13,5 raps, venda ella quella forza electrica alla Svizra che profitescha bugen dalla caschun, essend ch'ella fredda la gronda fatschenta.

La Svizra producescha denton sezza gia surpris. Nus havein aunc mai giu memia pauca electricitad. Pia, tgei far cun quella? L'economia d'electricitad ha en mira las valladas muntagnardas: la Val Bercla, Val Curciusa, Val Madris, l'Alp Palü. Quellas cuntradas duein vegnir barricadadas. Cun ina sperdita da 30% vegn la forza electrica favoreivla impundida per pumpar l'aua anavos els lags da fermada per lu svidar quels il temps da grond consum (da miezdi, ed igl unviern). Quell'energia vegn exportada egl'exteriur per prezis lucrativs da 20 - 24 raps. Buca per nuot numnan ei quei transport sur in lag d'accumulaziun a pompa «nobilisaziun dalla forza electrica». Quei che tarlischa noblamein ei il gudogn net. La sperdita ei calculada e negligibla. Il fazit: pia tuttina avunda forza electrica.

E cura che las ovrar atomaras han fatg lur survetsch

E tgei capeta sch'ei dat in di buca pli energia constanta ord ovrar atomaras, perquei ch'ils problems gigantics cul rumien atomar ein dil tuttafatg nunsligabels? Gia 1992 vein nus survegniu anavos las empremas furniziuns da rumians atomars digl implont da retractament a La Hague (F), perquei ch'ils Franzos vulan buca pli deponer il rumien tractau. Las quantitads daventan aschi grondas ch'ins sto sortir dalla produenziun d'energia nucleara, essend ch'era la NAGRA (la societad naziunala per il deposit da rumien radioactiv) sa presentar nuot concret entochen oz. Lura sesaulzan in di ruinas monstrusas en nossas Alps, lags da fermada vits cun mellis meters cubics betun entuorn ed entuorn. Lags da fermada senz' au!

A tgi fa il rap dalla cuntrada mal?

Concepts co ins savess far autramein ein avon maun. Dapi onns. Il rapport EGES plaida clar. Il rap dalla cuntrada, lantschus da Gallus Cadonau, porta milliuns per indemnisar vischnauncas che desistan da tartignar lur cuntrada.

Ins savess trer a nez in potenzial da spargn ella dimensiun da varga 20%. Sil sector dall'energia regenerabla dess ei da quei da 20'000 novas plazzas da lavur.

Denton: ils clients gronds dallas societads d'electricitad sco l'industria ed il

commerci, survegnan rabat sin lur consum d'energia: pli gronds che quel ei e dapli rabat ch'els survegnan. Stuessen els buca plitost pagar ina multa!

Il cantun Grischun tuttina buca in bien exempel

Igl uffeci d'energia dil cantun secuntenta cun acziuns d'alibi, sco cuors da hobby per construir collecturs: el metta a disposiziun in assortiment d'utensils per gruppas da lavur che construeschan el temps liber collecturs solars tenor in exempel austriac. Autras pussevladads per promover las energias regenerablas porscha la lescha d'energia buca, aschia A. Böhi, menader dil post. Buca da far curvien, eis el gie in anteriur inschignier dall'Elektrowatt.

Cussegliaders d'energia cantunals tenor il model grischun cunfan buca allas damondas dil temps. Cheu fuss ina schanza per las ovras electricas sco administraturas d'ina nobla materia prima: da metter a disposiziun cussegliaders d'energia. Glied scolada che purschess el sector d'energia programs d'investiziun fatgs sin mesira per l'industria, il commerci e glied privata. Quei fuss tuttavia buca in pass egl altruissem. Suenter in cert temps constattan las cefras era cheu, sco models americans cumprovan.

L'economia d'electricidad ha denton buca mo ils daners da sia vart, mobein era ils politichers e cunquei la pussonza. Ins va la via cun la pli pauca resistenza. En in communicau da pressa dils 17 da mars 1992 ein ils presidents dallas regenzas dils cantuns da muntogna puspei inagada intervegna directamein el cumbat da votaziun ed han polemisa las votantas ed ils votants da refusar las propostas dalla votaziun dils 17 da matg. Plinavon ei il cau dil departament responsabel dil Grischun, Luzi Bärtsch, sedrizzaus cun ina brev persunala a tut las suprastonzas communalas. Quei ch'ins numna in dictat democratic.

Sche la politica d'energia midass la direcziun per 180 grads, corrispundess ella per l'ina a l'incumbensa ch'ils burgheis svizzers han dau als uffecis cun lur gie alla nova lescha federala d'energia 1990, per l'otra creass ella finalmein era spazi per energias regenerablas, sco sulegl, lenna, vent, calira dalla tiara, tut energias che produceschan negins rumians, resursas illimitadas.

La via per menar las burgheisas ed ils burgheis ord la crisa mentala meina sur l'informaziun. Ei tonscha buca da far part d'in viadi cun autocar per visitar Gösigen ni Beznau e lu returnar a casa plein entusiassem dalla segirezia da nossas ovras nuclearas, senza far la minima ponderaziun davart ils connexs. Ina informaziun cumplessiva sfurzass il pievel d'agir. Aschiditg che quella informaziun vegn denton manipulada dall'economia d'electricidad e da lur politichers, han ni las iniciativas dil pievel da minoritads criticas ni la natira ina schanza. Co sedi bein il motto d'ina societad da petroli: «Ei dat bia da far. Lein semetter alla lavur!»

Translaziun: Ursulina Cathomen